

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Romské pohádky a texty romských autorů pro dětské čtenáře

Řekne – li se romské pohádky, někteří si možná vybaví dnes už legendární skandál z roku 1999, kdy pedagogické nakladatelství Fortuna vydalo a rozeslalo do škol reprint sbírky, sestavené zakladatelkou české romistiky Milenou Hübschmannovou. Byť byla kniha doplněna předmluvou, ve které autorka vysvětlovala postavení a roli romských „paramisa“ v rámci tradiční romské společnosti, mnozí učitelé je začali bez pročtení této předmluvy a bez předchozí přípravy předčítat svým žákům. Často se pak nestačili divit a do Fortuny i jinam chodily rozhořčené dopisy.

Role romských „pohádek“ v romské kultuře

Romské „paramisa“, tedy příběhy které se dříve, stejně tak jako kdysi na českých vesnicích, vyprávěly v romských osadách na Slovensku místo sledování telenovel, totiž skutečně často nebyly vhodné pro děti. Vyprávěli si je dospělí mezi sebou a pohádkové seance, na které dodnes někteří staří Romové vzpomínají, trvaly leckdy celou noc. Dobrý vypravěč požíval mezi ostatními veliké úcty, protože jim umožňoval prostřednictvím příběhů, v nichž chudý, ale chytrý Rom přelstil bohatého, ale hloupého sedláka, uniknout před každodenní realitou, v níž to tak většinou nefungovalo. Usedlí, tzv. „slovenští“ Romové, kteří dnes tvoří cca 90% romské populace v ČR, byli až do druhé světové války na Slovensku většinou v postavení levné pracovní síly. „Gádzové“ (sedláci) si je zvali na drobné sezonní práce, ženy u nich uklízely, muži jim prodávali své výrobky (kovářské, košíkářské, nepálené cihly a další) a služby (především obstarávání hudební produkce při svatbách, pohřbech či na zábavách). Slovenská venkovská společnost je potřebovala a tolerovala, většinou je však nebrala jako sobě rovné. Romové žili až na výjimky na okrajích vesnic, za války byli odsunuti ještě dál, do míst nepřístupných a mimo dohled veřejných cest, kde vzniklo mnoho dodnes do očí bijících romských osad. Nesměli chodit do školy, používat hromadnou dopravu, chodit do města, byli internováni v pracovních táborech, ke konci války došlo v mnoha osadách k hromadnému vyvražďování, a to nejen Němci. Mnozí romští pamětníci - za všechny jmenujme třeba Elenu

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Lackovou, autorku výborné autobiografické knihy Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou - vzpomínali, jakým šokem pro ně bylo, když je po válce v Čechách, kam přicházeli za prací, oslovovali „paní Lacková“, „pane Demeter“...

V takové situaci byly „paramisa“ prostředkem, jak se vyrovnávat s nerovnostmi ve světě a alespoň v symbolické rovině občas zvítězit. Kromě častého motivu vítězství rozumem, nebo chcete-li „přechytračení“ toho hloupějšího, který se ostatně objevuje i v pohádkách a příbězích jiných kultur, byly motivem pohádek také třeba různé hrdinské příběhy nebo nadpřirozené jevy, týkající se „Guľi daj“ – obdoby české Polednice nebo duchů zemřelých – tzv. „mulů“. Stejně jako třeba v indiánských nebo grónských „pohádkách“, objevovaly se v příbězích i mezilidské vztahy, a to v úpravě pro dospělé, byť v porovnání s těmito příběhy značně decentní. Není se nicméně co divit, že takové „pohádky“ mohly nepřipraveného a nedostatečně poučeného pedagoga zaskočit.

Romské pohádky a příběhy vhodné pro děti

Co tedy udělat, pokud jako pedagog chci zakomponovat do výuky či v rámci čtenářského klubu i romskou „dětskou“ literaturu?

Nutno přiznat, že je to poměrně zapeklitá, nicméně rozhodně ne bezvýhodná, situace. Po Sametové revoluci vyšlo u nás několik knih romských autorů vhodných i pro dětské čtenáře. Za všechny mohu doporučit třeba „Čavargoše – Tuláka“, příběh chlapce a jeho věrného psího kamaráda z pera **Tery Fabiánové** nebo „Katici, ty to dokážeš“ - autobiografický příběh romské holčičky z pera Katariny Taikon. Katici se v době před druhou světovou válkou ve Švédsku vrací zpět do své rodiny a naráží na tvrdou životní realitu včetně prvních zkušeností s diskriminací a rasismem, kterých byla v dětském domově uchráněna. Se svými kamarády zažívá mnohá dobrodružství a projevuje nezdolnou životní sílu a elán. Obě tyto publikace bohužel nejsou v současné době k sehnání, proto je v dohledné době umístíme ke stažení v PDF na webových stránkách projektu Čtenářských klubů.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pokud jde o sbírky klasických pohádek, z nichž naleznete ve vašich klubových knihovnách třeba pohádky od Gejzy Demetera („**Ráj na zemi**“), je třeba si pohádky vždy nejprve přečíst. I mezi nimi se dají nalézt texty vhodné pro malé čtenáře.

Pokud byste chtěli pátrat ještě po jiném, dobře dostupném zdroji, doporučuji sbírku **Romské pohádky a hádanky**, rovněž od výše zmiňovaného nakladatelství Fortuna, **Romské pohádky** od Eleny Lackové, k dostání například v elektronickém knihkupectví Kosmas nebo nově vyšlou sbírku „**Otcův duch**“. Tu vydalo nedávno elektronické nakladatelství pro romskou literaturu Kher. Sbíрка je volně ke stažení na internetových stránkách nakladatelství www.kher.cz a zajímavé na ní je, že pohádky vznikly zcela bez nákladů, na základě otevřené výzvy nakladatelství romským autorům. Ve sbírce tak naleznete širokou škálu pohádek od těch tradičních až po vyloženě moderní. Za všechny mohu doporučit třeba vtipnou úpravu pohádky o Popelce – pohádku o Popelákovi, z pera Ilony Ferkové.

Za účelem implementace romské literatury do běžné výuky na základních a středních školách vyšla rovněž v roce 2012 publikace s příznačným názvem „**Druhá směna**“, který odráží stav povědomí o romské literatuře mezi pedagogickými pracovníky a nutnost vzít si „druhou směnu“, pokud se s ní rozhodnou seznámit a blíže s ní pracovat. Publikace, která je rovněž volně ke stažení na www.romanovodori.cz nebo k objednání u neziskové organizace Romea, je sice primárně určená žákům 2. stupně ZŠ a středoškolákům, úvodní informace o romské literatuře a medailonky autorů však může využít kdokoliv.

Přeji Vám inspirativní čtení a příjemnou zábavu dětem nad možná méně tradičními knížkami!

Barbora Šebová,

Koordinátorka dětí a klubů v projektu Školních čtenářských klubů, romistka

Čtenářské kluby

Brána ke vzdělávání: školní čtenářské kluby

posilující rovné příležitosti dětí a žáků se SVP, CZ.1.07/1.2.00/27.0003

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Přidaná hodnota společenství – „Investice do rozvoje vzdělávání“